

תאריך: 1.4.2020

לכבוד מר נפתלי בנט
שר הביטחון
בפקס: 03-6962757

לכבוד מר כמיל אבו רוקון
מתאם פעולות הממשלה
בפקס: 03-6976306

שלום רב,

**הנדון: חובת ישראל לנקוט צעדים מידיים על מנת למנוע קריסה כלכלית ברצועת עזה בתקופת
התפשטות נגיף הקורונה**

בשם ארגון "ג'ישה – מרכז לשמירה על הזכות לנוע", הרינו לפנות אליכם בדרישה כי תנקטו בצעדים מידיים, צופים פני עתיד, על מנת להבטיח שמירה על כלכלה מתפקדת וביטחון תזונתי ברצועת עזה:

אחריות ישראל כלפי האוכלוסייה האזרחית ברצועת עזה

1. האוכלוסייה האזרחית ברצועת עזה מתמודדת עם מצוקה יומיומית עמוקה בשל הסגר שמטילה עליה ישראל, היעדר חופש תנועה והגבלות נוקשות על מעבר סחורות מהרצועה ואליה. כבר היום מציאות החיים ברצועה מתאפיינת בתשתיות לקויות, ללא אספקה תקינה של מים נקיים וחשמל; שירותי בריאות חסרים, שיעור אבטלה גדול וכלכלה המתקשה להמשיך לתפקד ועומדת בפני קריסה. 53% מתושבי הרצועה, מעל מיליון ילדים, זקנים, גברים ונשים, חיים מתחת לקו העוני וסובלים מהיעדר ביטחון תזונתי, 34% חיים בעוני מחפיר. משבר כלכלי בעת הזאת עלול עוד להכביד על התמודדות התושבים עם האיום הבריאותי הנוכחי. בעוד תנועת אנשים נעצרה כמעט כליל מחשש בריאותי מובן, מעבר הסחורות מוסיף לפעול כבימים כתיקונם, כך שניתן לאלתר ליישם צעדים, שיסייעו לכלכלה ויבטיחו אספקת מזון לאוכלוסייה.
2. ישראל חייבת להבטיח את שלומם ובריאותם של תושבי רצועת עזה בכל עת, קל וחומר, לנוכח, התפרצות מגפת הקורונה ברחבי העולם וקיומם של מקרים ראשוניים ברצועה. משכך, על ישראל להיערך בדחיפות, באופן מידי כדי להבטיח ביטחון תזונתי ומניעת קריסת הכלכלה המקומית. זאת, באמצעות הסרות מגבלות, שאינן חיוניות גם בעת שגרה.
3. חובה זו נובעת מפסיקת בג"ץ, אשר קבע כי נוכח שליטתה המתמשכת של ישראל על מעברי הגבול, והתלות שפיתחו תושבי עזה בישראל באספקטים רבים, היא מחויבת להבטיח את הצרכים ההומניטריים החיוניים של תושבי עזה, ולדאוג כי זכויותיהם הבסיסיות וצרכיהם האלמנטריים של תושבי עזה יכובדו (בג"ץ 9132/07 אלבסינוני נ' ראש הממשלה (30.1.2008)).
4. החובה נובעת גם מהוראת המשפט הבינלאומי. תקנה 43 לתקנות הנספחות לאמנת האג בדבר דיני המלחמה ביבשה משנת 1907 מחייבת את ישראל לאפשר לאוכלוסייה האזרחית לנהל חיים תקינים, הכוללים קיום אנושי בכבוד ואפשרות להמשיך ולהתפרנס. גם בסעיף 27 לאמנת ג'ינה הרביעית

(1949) נקבעה חובה להגן על כבודם של התושבים המקומיים. דינים אלה מטילים על ישראל חובה להימנע מפגיעה באוכלוסייה האזרחית ברצועת עזה, לצד **חובה פוזיטיבית לדאוג לצרכיה ההומניטריים ולקיום הסדר הציבורי והחיים התקינים** (ראו בג"ץ 4764/04 **רופאים לזכויות אדם ואח' נ' מפקד כוחות צה"ל בעזה**, פ"ד נח(5) 385, 393 (2004)). ישראל גם מחויבת על פי האמנה הבינלאומית בדבר זכויות אזרחיות ומדיניות, ועל פי האמנה הבינלאומית בדבר זכויות כלכליות, חברתיות ותרבותיות, לכבד את זכויות האדם של תושבי עזה, כולל זכותם לחיים בכבוד, לבריאות ולאיכות חיים נאותה. החובה לשמור על זכויות אלה תקפה בתחומים שבהם ישראל מוסיפה לשלוט בחיי התושבים של רצועת עזה, כולל שליטתה בתנועת אנשים וסחורות.

5. ההגבלות על מעבר סחורות שמטילה ישראל כעניין שבשגרה פוגעות בשירותים החיוניים ובחיים התקינים של תושבי רצועת עזה ובאפשרות של קיום ברמת חיים סבירה ואנושית. **כאמור, המשך עמידה על מגבלות אלו על אף האתגר הקשה עמו תידרש להתמודד האוכלוסייה ברצועה נוכח התפשטות נגיף הקורונה, עלולה למוטט לחלוטין את כלכלת הרצועה ולהותיר מאות אלפים ללא ביטחון תזונתי.**

התפשטות נגיף הקורונה והפגיעה הצפויה ברצועת עזה על רקע מצבה הקשה ממילא כיום

6. כידוע לכל, התפשטות נגיף הקורונה מובילה למשבר כלכלי ופיננסי ברחבי העולם ולשיתוק בענפי ייצור, שירותים ותעשייה שונים. בשונה ממקומות אחרים בעולם, הכלכלה ברצועת עזה וענפי התעשייה שם מצויים כבר היום על סף קריסה מוחלטת. זאת בראש ובראשונה בשל הסגר הישראלי על הרצועה.

7. דוחות בינלאומיים רבים התייחסו זה מכבר למצב הכלכלי וההומניטרי הקשה ברצועת עזה ולאחריות ישראל למצב זה. כך לדוגמא, דו"ח הבנק העולמי מספטמבר 2018 בעניין המצב הכלכלי בגדה המערבית ועזה, כלל התייחסות וניתוח למצב הכלכלי בעזה והזהיר מפני קריסה כלכלית, אשר מאיימת על השירותים החברתיים החיוניים בה. בדוח צוין בבירור כי קיים צורך לאפשר צמיחה ושיקום לכלכלה הפלסטינית, וכי העניין תלוי, בין היתר, **ביכולת הייצור והפעולה של המגזר הפרטי באופן שיאפשר לו להתחרות בשווקים אזוריים ועולמיים ולהגדיל את ייצוא הסחורות והשירותים**. דברים אלה מקבלים משנה תוקף בתקופה זו.

<http://documents.worldbank.org/curated/en/413851537281565349/pdf/129986-REVISED-World-Bank-Sept-2018-AHLC-Report-final.pdf>

8. ארגון העבודה העולמי (ILO) מזהיר בימים אלה כי התפשטות נגיף הקורונה עלולה להוביל למשבר כלכלי גלובלי אם ממשלות לא ינקטו בפעולות אשר יגנו על עובדים מהשפעותיו על השוק. הארגון קובע כי על המדינות לנקוט בפעולות דחופות ורחבות היקף, המותאמות לצרכים המקומיים בכדי להגן על עובדים ומקומות העבודה.

<https://www.ilo.org/global/topics/coronavirus/impacts-and-responses/lang--en/index.htm>

9. באשר לסיכון המיוחד הנשקף לרצועת עזה, הרי שמאז תחילת התפשטות נגיף הקורונה ברחבי העולם, מומחים ואנשי מקצוע מתחומים שונים העלו חשש כי בשל מצבן הקריטי של המערכות

ברצועת עזה, התפשטותה של המגפה תגרום לקריסת מערכות הכלכלה, הבריאות והסיוע ההומניטרי.

10. כידוע, ביום 21.3.2020 הודיעו הרשויות בעזה על שני מקרים ראשונים של חולי קורונה מאומתים, וב-25.3 על שבעה נוספים. מטבע הדברים, הידיעות גורמות לבהלה ניכרת בקרב הציבור הרחב ולנקיטת אמצעים על ידי הרשויות במטרה למנוע את התפשטות הנגיף.

11. בטרם יהיה מאוחר מדי, על ישראל לפעול לאלתר, בכל דרך, על מנת להבטיח שמירה וחיזוק של תעשיות המזון המקומיות ברצועה. על מנת לספק את הצרכים המקומיים יש לשמר פעילות כלכלית רחבה ככל האפשר ולהתמקד בענפים שיבטיחו אספקת מזון לאוכלוסייה המקומית: ענף הדיג, ענף החקלאות, ומפעלי ייצור המזון המעובד. על אף שאין ספק כי ישראל מודעת היטב לצעדים שביכולתה לנקוט על מנת לעודד את כלכלת הרצועה, נתייחס לאחדים מהם בהמשך.

חקלאות

12. תחום החקלאות מהווה את אחד מאפיקי התעסוקה המרכזיים ברצועת עזה בשל האקלים ותנאי הסביבה הנוחים לגידול תוצרת חקלאית איכותית. כ-15 אלף מועסקים בהעסקה ישירה בחקלאות ולצדם אלפים נוספים רבים הנהנים מפרנסה עקיפה (אריזה, הובלה, מסחר וכו'). חשיבותו המכרעת של ענף הכלכלה נובעת גם מחיוניותו להבטחת אספקת תוצרת טרייה לשוק המקומי.

13. גם אם בעת הזו, שיווק תוצרת חקלאית מרצועת עזה לגדה המערבית אינה נמצאת במוקד הדיון, על מנת להבטיח את המשך קיומה של החקלאות ברצועה, על ישראל לאפשר הכנסת דשנים וחומרי חיטוי לקרקע הכלולים כיום בצו הפיקוח על יצור ביטחוני (ציוד דו-שימושי מפקח המועבר לשטחי האחריות האזרחית הפלסטינית) תשס"ט-2008 (להלן: **צו הפיקוח**). כידוע, מזה שנים מבקשים החקלאים ברצועה כי ישראל תתיר הכנסת חומרי חקלאות, העשויים להעלות את התפוקה בשיעור של 25%; משפרים את איכות היבולים ומאריכים את חי המדף שלהם. לכל אלו, השפעה ישירה על רווחיות

14. אין ספק כי מניעה של הכנסת חומרים אלו בכמות הנדרשת לענף החקלאות ברצועה אינה חיונית כלל ולא משרתת מטרה לגיטימית. נציגי מת"ק עזה, יזמו לא אחת פגישות עם נציגי משרד החקלאות ברצועה ונציגי האיגודים החקלאיים על מנת "ללמוד את צרכי הענף". בחודש יולי 2019 התפרסמו בכלי תקשורת שונים ידיעות על כוונות של ישראל להקל על הכנסת סחורה, שישראל מגדירה כ"דו-שימושית", לרצועה, בין היתר, דשנים וחומרי חיטוי לחקלאות.

15. על אף הפרסומים, לא רק שלא הוסרו מגבלות, אלא שמגורמים שונים ברצועה נמסר כי ישראל מערימה קשיים גם במקום שבו ניתנו אישורים מקדמים. כך למשל, דווח כי סוחרים אשר יבאו מחו"ל דשנים לאחר קבלת אישור מקדים מישראל, נתקלו בסירוב פתאומי להכנסת הסחורה כאשר הגיעה למעבר כרם שלום. על אף שנמסר בדיעבד על ידי גורמים במתפ"ש, כי לא היה מקום למנוע את הכנסת הדשנים, בכרם שלום סירבו להכניס את הסחורה גם בניסיון שני.

16. התרת כניסת הדשנים וחומרי החיטוי הנדרשים לענף החקלאות, תוך הקלה וזירוז הליך הכנסתם, הם הכרח המציאות בימים אלה של משבר כלכלי הולך ומעמיק. המניעה המתמשכת של הכנסת חומרים חיוניים אלו פוגעת פגיעה קשה ומתמשכת בענף החקלאות. לנוכח המצב כעת, אנו קוראים לישראל לאשר הכנסה מיידית של כל החומרים הדורשים לענף החקלאות ולהסרתם מרשימת הציוד

הדו-שימושי. באופן זה, ניתן יהיה להבטיח בעתיד המשך ייצור תוצרת חקלאית מקומית ואספקתה לתושבי הרצועה.

דיג

17. ענף הדיג ברצועת עזה מהווה מקור **פרנסה ותזונה** חשוב מאוד עבור תושביה. בענף מועסקים כ- 3,700 דייגים רשומים המסתמכים על הענף לצורך פרנסתם, וכ-18,000 אנשים נוספים נסמכים על ענף הדיג כמקור עיקרי לפרנסתם: רבים אחרים עוסקים במתן שירותים נלווים, כגון בניית סירות הדיג, תחזוקת הסירות והציוד הנלווה.

18. מאז הסגר על הרצועה והגדרת מוצרים הדרושים לענף הדיג כ"ציוד דו-שימושי מפוקח" הכלולים בצו הפיקוח ובעיקר **מוצרי פיברגלס, כבלים, מנועים, חלקי חילוף לסירות, מכשירים לגילוי מצבורי דגה**, ספג הענף מכה קשה וסירות רבות יצאו מכלל שימוש.

19. על פי איגוד הדייגים ברצועת עזה הרשויות הרלוונטיות בישראל מודעות היטב לצורך האקוטי במוצרי פיברגלס ובמנועים לסירות, ולמרות זאת, בקשות של סוחרים שהוגשו להכנסת מוצרים אלה לא נענו, עוכבו או התמוססו בסבך הבירוקרטיה המסורבלת הקשורה באישור בקשה להכנסת "ציוד דו-שימושי מפוקח".

20. התרת ציוד דו-שימושי הנדרש לענף הדיג תוך הקלה וזירוז הליך הכנסתו הם הכרח המציאות בימים אלה של משבר כלכלי הולך ומעמיק. הכנסת הציוד תאפשר תיקון של סירות דיג, שכיום מושבתות, וחזרתם של דייגים ועובדים נוספים בענף למעגל העבודה. בנוסף לכך, מוצרי הדיג יתרמו לביטחון התזונתי של תושבי הרצועה בימים אלה.

מזון מעובד

21. המגבלות שמטילה ישראל על שיווק מזון מעובד מרצועת עזה לגדה המערבית והנזק הנגרם בשל כך לכלכלת הרצועה מוכרים היטב. מעל לשנתיים שארגון גישה דורש מישראל לאפשר ייצוא ושיווק של מוצרי מזון מעובד, ואף הוגשה בעניין עתירה לבית המשפט העליון (בג"ץ 5137/18 **ואיל ואדיה נ' שר הביטחון ואח'**). ואולם, תשובות סותרות שהתקבלו מרשויות המדינה מלמדות על טיפול לקוי של ישראל בסוגיה, ועל אף התחייבויות לנקיטה בצעדים עתידיים **טרם נעשה דבר**. לשיהוי הניכר בהסדרת השיווק ולהתעלמותכם מפניות חוזרות ונשנות בעניין, עלולות להיות השלכות חמורות במיוחד נוכח משבר הקורונה.

22. מיפוי הצרכים של בעלי עסקים בתחום המזון המעובד ברצועת עזה ואיגוד תעשיית המזון ברצועה, מצייר תמונה חד משמעית על פיה **שיווק מוצרי מזון מעובד מרצועת עזה לגדה הוא צורך אקוטי ומידי של השוק המקומי ברצועה**. הגורמים הרלבנטיים ברצועת עזה משוכנעים כי שיווק לגדה יאפשר להקל על המשבר הכלכלי הצפוי להעמיק ולהתרחב וייתן מענה לצורך הדחוף בהגדלת שיעור המועסקים ברצועה וביכולתם לספק את המצרכים הבסיסיים ביותר עבור משפחותיהם.

23. תעשיית השימורים היא אחת הדוגמאות המובהקות לאמור לעיל. מדובר בתעשייה חיונית במיוחד בתקופה זו. למפעלים רבים ברצועה קיימת אפשרות לייצר ולשווק את מוצריהם בגדה ולהגדיל את הייצור בהתאם לביקוש ובכך להגדיל את מספר המועסקים. לחלק מאותן חברות קיים תקן ISO בינלאומי המעידות על איכות מוצריהם וקשרי מסחר טובים עם בעלי עסקים בגדה המעוניינים לרכוש את מוצריהם מידית. כך למשל, אם תתיר ישראל שיווק שימורים של רסק עגבניות, תסייע

להגדיל משמעותית את מספר העובדים במפעלים ותשפיע בעקיפין לטובה גם על חקלאים המגדלים עגבניות.

24. למותר לציין, כי בטרם הוטל הסגר הישראלי על הרצועה, שיווק המוצרים לגדה המערבית ולישראל היווה את נתח המסחר הגדול ביותר של חברות ליצור מזון מעובד ברצועת עזה. פתיחה מחדש של שיווק מוצרי מזון לגדה המערבית, תגדיל באופן דרמטי את יכולתן של חברות אלה להעסיק עובדים רבים, אשר חלקם איבד את עבודתו בשל משבר הקורונה וכך, לפרנס משפחות רבות.

25. לנוכח כל האמור לעיל, נבקשכם לפעול לאלתר, בכל דרך אפשרית, על מנת להבטיח שמירה על כלכלה מתפקדת וביטחון תזונתי ברצועת עזה. בין היתר, נבקשכם לפעול מיידית, להסרת ההגבלות על הכנסת חומרים "דו-שימושיים" הדרושים לענף החקלאות והדיג ולהתרת שיווק מזון מעובד לגדה המערבית.

בברכה,

פרופ' קנת מן, עו"ד
יו"ר הוועד המנהל

תניה הרי
מנכ"לית